Εργασία και “νεκρή ζωή”

Αν η μηχανοποίηση της παραγωγής «δεν απελευθερώνει τον εργάτη απ’ την εργασία, αλλά την εργασία απ’ το περιεχόμενό της» (Μαρξ), σήμερα η ίδια η εργασία απεκδύεται και τη μορφή της. Δεν εκκενώνεται μόνο από περιεχόμενο, αλλά ρευστοποιείται. Χάνει κάθε διακριτικό γνώρισμα που την συγκροτούσε ως διαχωρισμένη δραστηριότητα. Τώρα ο διαχωρισμός είναι ριζικός και το σχίσμα μέσα στον άνθρωπο καθολικό.

> *Η εργασία με τη μορφή της «τηλ-εργασίας» έχει εισβάλει στον προσωπικό χώρο. Δεν μπορείς να ξεχωρίσεις ποιός είναι ο ελεύθερος χρόνος και ποιός ο χρόνος εργασίας. Είναι βέβαιο πως έχουν συγχωνευθεί. Το σπίτι δεν είναι καταφύγιο. Είναι κι αυτό χώρος εργασίας και η μόνη διαφυγή είναι έξω. Αλλά έξω απλώνεται η κοινωνική έρημος. Άλλωστε, τι νόημα μπορεί να έχει ο «ελεύθερος χρόνος» σε καθεστώς απαγόρευσης κυκλοφορίας;*

Το Κεφάλαιο γεννήθηκε και επεκτάθηκε απαλλοτριώνοντας τα κοινά των ανθρώπων. Αν η πρωταρχική συσσώρευση συνίσταται στο χωρισμό του παραγωγού από τα μέσα παραγωγής, η διαδικασία αυτή ολοκληρώνεται σήμερα με ένα διττό τρόπο: Πρώτον, με τον αποχωρισμό του ανθρώπου από τον ίδιο του τον εαυτό. Με την αντικειμενοποίηση, τη συσσώρευση και την ενσωμάτωση του στη μηχανή, στο Κεφάλαιο. **Με τη μετατροπή σε «νεκρή εργασία», ακριβέστερα σε «νεκρή ζωή» μιας και αυτό που συσσωρεύεται δεν είναι «ζωντανή εργασία», αλλά όλη η ζωτικότητα του ανθρώπου**. Δεύτερον, με τον χωρισμό μεταξύ των ανθρώπων, την απαλλοτρίωση του κοινού δεσμού, την περίφραξη της κοινωνίας. **Την απόσπαση και αντικειμενοποίηση όλων των μορφών ανθρώπινης έκφρασης, επικοινωνίας, αλληλεπίδρασης και συνύπαρξης**.

Η 4^{η} βιομηχανική επανάσταση περιθωριοποιεί την εργασία, την εκτοπίζει από την παραγωγική διαδικασία. Ο ύστερος καπιταλισμός δεν χρειάζεται να εκμεταλλευτεί καμιά εργατική

δύναμη σε κανένα εργοστάσιο. Ο εργάτης αντικαθίσταται από τα ρομπότ και τις μηχανές. Το ρομπότ όμως δεν είναι ζωντανή εργασία, είναι μηχάνημα και ως μηχάνημα ανήκει στο σταθερό κεφάλαιο. Είναι νεκρή εργασία και δεν παράγει αξία. Το κεφάλαιο, όμως, δεν έχει ανάγκη την εργασία, την έχει ενσωματώσει. Δεν είναι η εργασία του εργάτη που θα κάνει τη μηχανή να δουλέψει. Αυτό που χρειάζεται η μηχανή είναι η συσσώρευση όλης της πνευματικής, ψυχικής και σωματικής ενεργητικότητας του ανθρώπου. Όχι έτσι όπως αναλώνεται στην εργασιακή διαδικασία, αλλά έτσι όπως ξοδεύεται στον ελεύθερο χρόνο.

Αν ο εργάτης συνεχίσει να πηγαίνει στο εργοστάσιο δεν θα είναι για να παράγει, θα είναι για να μένει πειθαρχημένος. Δεν πρόκειται για παραγωγή, αλλά για καταστολή. Αν «οι παραγωγικές σχέσεις βρίσκονται στο εσωτερικό των παραγωγικών δυνάμεων» (Ρ.Παντζιέρι), το Κεφάλαιο, με την απόλυτη οργανική σύνθεση που επιτυγχάνει συσσωρεύοντας όχι τη «ζωντανή εργασία», αλλά τη ζωή ολόκληρη, όλες τις σωματικές, ψυχικές και νοητικές εκδηλώσεις του ανθρώπινου βίου, ορθώνεται ως απόλυτη αντικειμενική δομή κυριαρχίας απέναντι στη κοινωνία, μετασχηματίζοντάς τη σε επικράτεια του απόλυτου δεσποτισμού του.

Η έκλειψη της εργασίας και η διάχυσή της στη κοινωνική έρημο, επ’ ουδενί λόγω δεν προμηνύουν το τέλος της κοινωνίας της εκμετάλλευσης και της καταπίεσης. Τουναντίον, σηματοδοτούν τη μετάβαση στην ολοκληρωτική κυριαρχία, στην «ολική επίταξη» των ατόμων. Για αυτό, όμως, οφείλουμε να εγκαταλείψουμε τον οικονομισμό και να δούμε το Κεφάλαιο όχι ως κατηγορία της πολιτικής οικονομίας αλλά ως τρόπο κυριαρχίας. Και την εκμετάλλευση ως «λειτουργία της διαδικασίας της κοινωνικής αναπαραγωγής, που έχει ως στόχο τη διατήρηση και την αναπαραγωγή της καπιταλιστικής προσταγής» (Νέγκρι). Να δούμε, δηλαδή, τον δεσποτισμό του Κεφαλαίου με όρους πολιτικούς και κοινωνικούς, όχι οικονομικούς, αφού άλλωστε Κράτος και Κεφάλαιο έχουν ολοκληρωτικά συγχωνευθεί.

Η εργασία μπορεί να πέθανε, όμως το φάντασμα της στοιχειώνει τις ζωές των ανθρώπων. Άδειασε από περιεχόμενο, γιατί κάθε πτυχή της κοινωνικής ζωής απέκτησε για περιεχόμενο της, τον «σιωπηλό καταναγκασμό» της εργασίας. Κάθε σφαίρα της ανθρώπινης εμπειρίας, κάθε μορφή επικοινωνίας αποικιοποιήθηκε. Η εργασία δεν υπάρχει πουθενά, επειδή είναι παντού. Είναι, όμως, παντού όχι ως μέρος της παραγωγικής διαδικασίας, αλλά ως δομή υπακοής, ως σχέση κυριαρχίας, «ως θεμελιώδης καταστολή και ως έλεγχος» (Μποντριγιάρ).

Σημασία δεν έχει να ενταχθείς σε μια τυπική εργασιακή διαδικασία. Σημασία έχει να «μείνεις συνδεδεμένος» και να προσφέρεις τα ίχνη σου, τον εαυτό σου.

Παραγωγική είναι οποιαδήποτε σπατάλη χρόνου αρκεί να επιτηρείται, να καταγράφεται και να συσσωρεύεται σε δεδομένα (data).

> *Ο ελεύθερος χρόνος «δεν είναι ο πλούτος του ανθρώπου», είναι ο κατεξοχήν χρόνος εργασίας. Όχι με την έννοια της εμπορευματοποίησης, αλλά της αρπαγής. Αν το κεφάλαιο «ζωντανεύει μονάχα, σαν το βρικόλακα, ρουφώντας ζωντανή εργασία», σήμερα δεν αποσπά υπεραξία, απομυζά όλη τη ζωή μέσα από τη ψυχή και το σώμα του ανθρώπου. Δεν θέλει πια τον μόχθο του, θέλει όλο του το είναι.*

Δεν εκμεταλλεύεται την εργατική δύναμη, σφετερίζεται όλη τη προσωπικότητα. Δεν το νοιάζει να πειθαρχήσεις σε μια παραγωγική διαδικασία, αρκεί να υπακούσεις στις διαταγές του εγκλεισμού.

Ο ψηφιακός μετασχηματισμός, η αυτοματοποίηση, η ρομποτική εξορίζουν τον άνθρωπο από τη εργασιακή διαδικασία. Αρκούν η Τεχνητή Νοημοσύνη και το παραγωγικό σύμπλεγμα των μηχανών. Ο άνθρωπος δεν είναι πια φορέας εργατικής δύναμης, είναι πρώτη ύλη. **Το μόνο που οφείλει να κάνει είναι να ψηφιοποιήσει τη ζωή του και να την προσφέρει βορά στη βιομηχανία «εξόρυξης δεδομένων», στους αλγόριθμους συσσώρευσης, επεξεργασίας και**

αξιοποίησης των Big Data.

Εργασιακή διαδικασία δεν υπάρχει. Η νόρμα είναι μια: «μείνε σπίτι» και ζήσε τη ζωή σου ψηφιακά. Κάνε ότι θες, μόνο κάν' το ψηφιακά. «Μείνε σπίτι» και μείνε συνδεδεμένος. Θρέψε με τη ζωντάνια σου το Industry 4.0. Το Artificial Intelligence σε περιμένει να καταθέσεις τις σκέψεις σου, τις δεξιότητες, τις ανησυχίες, τα ταλέντα, τα γούστα, τα συναισθήματά, τις ιδιοτροπίες σου. Και τις σάρκες σου αν γίνεται. Τον εαυτό σου όλο. Να αντικειμενοποιηθεί. Να συσσωρευθεί σε δεδομένα (data). Να προσφερθούν το βίωμα και οι εμπειρίες, οι παιδικές αναμνήσεις και οι ενήλικες αγωνίες. Όλη η προσωπικότητα στον αλγόριθμο. Να ψηφιοποιηθεί η ζωή. Να ζωντανέψει η μηχανή. Να πεθάνει ο άνθρωπος. Να θαφτεί η ζωή μέσα στα ψηφιακά δίκτυα. Να ζήσεις μέσα από το δίκτυο σημαίνει να πεθάνεις εσύ και να ζήσει η μηχανή. Αυτή είναι όλη η ιστορία.

Η θεολογία του Κεφαλαίου μπορεί να υποσχεθεί τα πάντα, να σπάσει κάθε φραγμό της Φύσης, να καταλύσει ακόμα και τη θνητότητα. Το τίμημα όμως για αυτόν τον αναβεβλημένο θάνατο θα είναι να πεθαίνεις κάθε μέρα. Το Κεφάλαιο είναι ο κοινωνικός θάνατος, συσσωρευμένος και αντικειμενοποιημένος.

Παναγιώτης Μαυρέλης, Κοινωνιολόγος